

Prevođenje kauzativa s japanskog na hrvatski jezik

Planinić, Dora

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:123844>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Prevođenje kauzativa s japanskog na hrvatski jezik (završni rad)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Dora Planinić

PREVOĐENJE KAUZATIVA S JAPANSKOG NA HRVATSKI JEZIK

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Dora Planinić

Prevođenje kauzativa s japanskog na hrvatski jezik

Završni rad

JMBAG: 0303076613 redoviti student

Studijski smjer: Japanski jezik I kultura

Predmet: Japanski jezik 6

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: japanologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Srdanović

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Dora Planinić , kandidat za prvostupnika japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu, kao što to pokazuju korištene bilješke I bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

 Dora Planinić

U Puli, 25.9. 2020. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Dora Planinić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom _____
Prevođenje kauzativa s japanskog na hrvatski jezik

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne I sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu I drugim srodnim pravima I dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 20.9.2020 (datum)

Potpis

Dora Planinić

Sadržaj

1. Uvod	6
1.1 Metode, predmet i cilj istraživanja	6
1.2. Japanski jezik	7
1.3. Pismo	7
1.4. Gramatika	8
1.5. Teorija prevođenja	9
2. Kauzativna situacija	10
3. Kauzativ	12
3.1. Društvena pozadina kauzativa	12
3.2. Kauzativ	13
3.3. Valencija	13
3.4. Leksički kauzativ	15
3.5. Morfološki kauzativ	16
3.6. Analitički kauzativ	18
3.7. Kauzativna situacija sa živim i neživim objektom.	19
4. Prevođenje kauzativa	20
4.1. Konjugacija kauzativa	20
4.2. Neprijelazni glagoli	23
4.3. Prijelazni glagoli	24
4.4. Kauzativ i čestice	24
5. Razlike u prijevodu kauzativne prisile i dozvole	26
5.1. Kauzativ prisile	26
5.2. Kauzativ dozvole ili dopuštanja	27
5.3. Kauzativ koji izražava emocije	30
6. Zaključak	31
7. Literatura:	32
8. Sažetak	35

1. Uvod

1.1 Metode, predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja ovog rada je analiza prirode japanskog kauzativa i istraživanje o najboljem formatu prijevoda na hrvatski jezik. U ovom radu ću objasniti i razraditi koncept kauzativa u lingvistici te elaborirati kako najbolje pristupiti prevođenju kauzativa iz perspektive hrvatskog jezika, pritom koristeći što više izvora koji su dostupni na hrvatskom jeziku, ali zbog manjka izvora o kauzativu, ali i o gramatici japanskog jezika općenito, u ovom istraživačkom radu prvenstveno ću se pozvati na literaturu pisanu na stranim jezicima, a zaključci o manifestaciji kauzativa u hrvatskom jeziku će uglavnom biti bazirani na radovima o kauzativu, koji se tiču blisko srodnih južnoslavenskih jezika, specifično rečeno slovenskog i srpskog jezika.

Nije jednostavno proučavati i opisivati morfološku pojavu koja se javlja u određenom stranom jeziku na vlastitom jeziku koji ne sadržava tu istu pojavu. To je pogotovo istina u slučaju teme ovoga rada, kauzativa, s obzirom da je broj napisanih istraživačkih radova na hrvatskom jeziku na temu kauzativa vrlo malen. Malo istraživanja i radova postoje na hrvatskom jeziku o kauzativu u japanskom jeziku, ali i općenito o kauzativu kao glagolskom rodu. Ovo su samo od nekih problema koji se sastoje u razrađivanju ovakvog rada, bitno je naglasiti da je tema kauzativa na japanskom jako opširna te da nije još podjednako istražena na stranim jezicima koliko je možda na izvornom jeziku. Nadalje, u ovom radu neće biti razrade tema o određenim dijelovima kauzativa kao što su kauzativ-pasiv, kratki oblici kauzativa, korištenje kauzativa u situacijama poniznosti i slično.

Rad će se prvenstveno baviti sistematskim prikazom velikog broja kategorija kauzativa i na koji način se razlikuju jedan od drugih po pitanju gramatike, uključujući i prijevod.

Ovaj rad je podijeljen na osam zasebnih cjelina. Prvu cjelinu čini uvod u kojem se sažeto definira jezik u kojem se manifestira kauzativ te se spominje teorija prevođenja. U drugoj

cjelini se definira kauzativna situacija, koja će biti u sljedećem poglavlju dalje podijeljena na svoje kategorije. U petoj cjelini bit će prikazana konjugacija japanskog kauzativa i primjeri kauzativne rečenice s prijevodom na hrvatski jezik. Uz to će biti objašnjenje, kratka analiza i opažanje. U šestoj i posljednjoj cjelini se iznosi zaključak, zajedno s korištenom literaturom.

Zaključno, kroz primjere i objašnjenja ću razraditi problematiku prevođenja i pokušati primijeniti najdirektnije i jednostavnije tehnike prevođenja, a primjeri na japanskom jeziku će biti zapisani romanizacijom Hepburn.

1.2. Japanski jezik

Prema A. Effendi Kadarisman (1982) jezici su odraz društva u kojem se nalaze. Jezik je koherentan komunikacijski sustav koji možemo promatrati kao ogledalo društva i kulture. Jezik i društvo su toliko usko povezani da nije moguće razumjeti jedno bez drugoga. Uzimajući to u obzir, trebali bismo proučiti i razumjeti japansku kulturu i kontekst u kojem se japanska gramatika koristi. Razumijevanjem pozadine možemo lakše shvatiti razloge i potrebe za nekim od gramatičkih dijelova jezika koje možda nemamo u materinskom jeziku ili se koriste u specifičnim prigradama.

1.3. Pismo

Mnogo ljudi tvrdi da japanski jezik ima jedan od najkompliciranijih sustava pisanja u svijetu. Unutar japanskog jezika koriste se tri pisma, od kojih postoje kanji, sistem znakova preuzet iz Kine u 5. stoljeću. U japanskim školama obavezano je za vrijeme svojeg školovanja naučiti 2,136 takozvanih Jōyō kanija. Zbog svoje duge prošlosti, mnogo kanjija ima dva ili više čitanja, a ta čitanja se mogu podijeliti u dvije kategorije: po kineskom, starom čitanju tako zvanom *on'yomi* i po japanskom čitanju, *kun'yomi*. Načini čitanja kanija ovise o više faktora, jedan od kojih je njegova povezanost s *okurigonom*. Uz kanije postoje još dva slogovna pisma od kojih oba imaju 46 znakova, *hiragana* i

katakana. Oba su preuzeta iz kineskog pisma, međutim toliko su pojednostavljeni da njihova sličnost više nije lako uočljiva. *Hiragana* se koristi za japanske riječi i gramatičke elemente kao što su čestice i *okurigana* koja se koristi kao sufiks koji prati korijen kanjija. (Beerman, 2006) *Okurigana* ima dvije bitne uporabe: prvu, derivaciju riječi kako bi se razlikovao glagol od pridjeva, a drugu kako bi pomogla pri načinu čitanja kanjija. *Okurigana* je korisna zbog toga što kanjiji mogu imati više čitanja, ovisno o kontekstu. Posljednje, *katakana* u suvremenom japanskom jeziku koristi se za strane riječi, posuđenice, onomatopeje, imena, a može se koristiti i za naglašavanje riječi u rečenici. Japanske rečenice redovito sadrže sve tri kombinacije pisma što će biti vidljivo i u primjerima kasnije. (Shibatani i Kageyama, 2017)

1.4. Gramatika

Japanski jezik koristi redoslijed riječi subjekt – objekt – predikat (Oka, 2009), dok je u hrvatskom jeziku redoslijed subjekt – predikat – objekt. Unatoč razlici u redoslijedu riječi u rečenici, u japanskom jeziku najbitnije je da glagol bude na zadnjem mjestu. Konjugacija glagola je najbitnija u japanskom jeziku, jer unutar glagola dobivamo najviše informacija. Radi li se o prošlosti, sadašnjosti, infinitivu, negaciji, veličanju, potencijalu, kondicionalu ili ostalome, vidljivo je iz oblika glagola.

Japanske imenice, za razliku od hrvatskih, nemaju broj, rod ni padež, odnosno spadaju u nepromjenjive vrste riječi. Japanska riječ za školu *gakkō*^{がっこう} 学校 može se referirati na jednu ili više škola. Indikatori množine se mogu nalaziti u kontekstu rečenice ili u većini slučaja, korištenjem kvantifikatora ili ostalih sufiksa. Takav jedan sufiks je na primjer *tachi*^{たち} 達, iako valja biti oprezan jer ne indicira uvijek množinu; riječ za prijatelja *tomodachi*^{ともだち} 友達, može se smatrati da je u jednini, iako sadrži maloprije spomenuti morfem koji zna označavati množinu. (Shibatani i Kageyama, 2017)

1.5. Teorija prevođenja

U suvremenom svijetu, brzo se izmjenjuju informacije, potrebe za širenjem znanja se širi preko jezičnih granica neviđenom brzinom. Zbog rasta globalizacije, potrebe za prevođenjem se recipročno povećavaju.

Logično je da u svijetu prevođenja, što je veća udaljenost između srodnosti dva jezika, to je teže prevoditi zbog mnogobrojnih razlika. U slučaju japanskog i hrvatskog jezika, moglo bi se reći da postoji više razlika nego sličnosti u konstrukciji jezika. Uzimajući to u obzir, za vrijeme prevođenja, s japanskog na hrvatski, japanski jezik moramo pomno analizirati te prilagoditi na mjestima gdje znamo da ekvivalentna gramatička konstrukcija nedostaje u hrvatskom jeziku. Naravno, to vrijedi i kad prevodimo te jezike obratno.

U ovom poglavlju bit će predstavljene sažete ideje iza teorije prevođenja. Prema lingvistici Yoko Hasegawa (2013) prevođenje je, u svojoj osnovi: „transformacija teksta pisanog u jednom jeziku, na ekvivalentan tekst u drugom jeziku, to jest, ciljanom jeziku. U postupku prevođenja cilj je očuvati značenje i funkciju originalnog teksta.“. Nadalje, neki istraživači (Toyama 1987, Wierzbicka 1992) vjeruju da se određene ideje koje se mogu izraziti na jednom jeziku ne mogu prenijeti na drugi bez dodavanja i oduzimanja na drugom jeziku zbog različitosti u uvjetima i okolinama iz kojih su nastali. Tu ideju možemo ilustrirati primjerom prevođenja s japanskog na hrvatski jezik. U japanskom jeziku postoji fraza *いただきます* (*Itadakimasu*) koja se ne može prevesti na hrvatski jezik a da se ne dogodi određena razina oduzimanja ili dodavanja. U svojoj srži, *いただきます* (*Itadakimasu*) bi doslovno značilo: sada ću primiti, s poniznim tonom, u smislu: "sada ću objedovati", kao simbol zahvale za hranom na stolu. U hrvatskom jeziku se prije ili tijekom objedovanja koristi fraza: "dobar tek", koja izražava potpuno drugu misao što ostavlja prevoditelju opciju da odmakne kulturološki aspekt fraze "*Itadakimasu*", ili da odmakne značenjski i preoblikuje ga u hrvatski.

Prevodivost, to jest, lakoća prevođenja je relativan pojam koji je povezan s razinom do koje značenje teksta može imati svoj odgovarajući način izražavanja na svim jezicima.

Kako bi „ispravno“ prevođenje bilo moguće, značenje rečenice se mora razumjeti na svim razinama, a ne isključivo na sadržaju rečenice koju prevodimo. To znači da čimbenici kao što su komunikacijska svrha, ciljana publika i kulturna pozadina su bitni aspekti kod prevođenja. Uz to, vještine poput poznavanja lingvističke i sociokulturne pozadine jezika, jezično i sociokulturno znanje, stručno poznavanje teme teksta i njihovih konvencija te sposobnost objektivne procjene i rasprave o prijevodima su sve bitne i ključne vještine za učinkovito prevođenje. (Hasegawa, 2013)

2. Kauzativna situacija

Kako bismo razumjeli kauzativ u japanskom, moramo razumjeti šta kauzativ znači. Potrebno je definirati kauzativnu situaciju prije nego što obradimo kauzativ kao gramatičku cjelinu. Koncept kauzativa u hrvatskom jeziku je nepoznat većini govornika. Razlog za to je zato što kauzativ kao gramatika ne postoji u morfološkom obliku (Jaklin, 2020, p87). Međutim, kauzativna situacija postoji u svakom jeziku. Misaki Shimada (1990) je dočarao i približio ideju „kauzativne situacije kojom možemo lakše shvatiti kauzativ. Postoje dva univerzalna pravila koja možemo primijeniti kada se pitamo radi li se o kauzativnoj situaciji, to jest, uzročno-posljedičnoj vezi. Zato što se kauzativ drugačije manifestira ovisno od jezika do jezika. Bitno je razumjeti univerzalno pravilo za definiranje kauzativne situacije. Radi se o kauzativnoj situaciji samo ako govorimo o dva događaja za koja su oba sljedeća dva uvjeta istinita:

1. Govornik vjeruje da se događaj koji je uzrok dogodio kronološki prije drugog događaja, odnosno, događaja koji je posljedica.

2. Govornik vjeruje da se nužno morao dogoditi kronološki raniji događaj, odnosno uzrok, kako bi se realizirao kasniji događaj, odnosno posljedica. Ta uzročno-posljedična veza mora biti dovoljno čvrsta da slušatelj može shvatiti da u suprotnom slučaju, odnosno da se prijašnji događaj nije dogodio, ne bi se dogodio ni kasniji, događaj posljedica.

Primjerice, rečenica: „Rekla sam Ivanu da pospremi sobu“, ne sadrži u sebi kauzativnu situaciju jer ne postoji implikacija da će se zbog, kronološki prve radnje, govora, dogoditi kronološki druga radnja, odnosno sam čin pospremanje sobe. Drugim riječima, rečenica: „Rekla sam Ivanu da pospremi sobu, ali on ju nije pospremio“ ne sadrži kontradikciju, čime možemo zaključiti da se ne radi o kauzativnoj situaciji. Međutim, čak i ako je Ivan pospremio sobu, ne radi se o kauzativnoj situaciji jer ne postoji implikacija da se pospremanje sobe dogodilo nužno iz razloga što je subjekt rekao da se soba pospremi. Nadalje, rečenica: „Drago mi je da je Ivan pospremio sobu“, za razliku od prvog primjera, sadrži implikaciju da se druga radnja zaista je dogodila, ali rečenica neovisno o tome ne sadrži kauzativnu situaciju s razlogom što se pospremanje sobe nije dogodilo zbog toga što je govorniku drago.

S druge strane, rečenice poput: „Natjerala sam Ivana da pospremi sobu“ jest primjer kauzativne situacije jer govornik time izražava kako se druga radnja, odnosno pospremanje sobe zaista dogodila. Pokušamo li primijeniti dokaz kontradikcijom, doći će do logičke greške, odnosno rečenica: „Natjerala sam Ivana da pospremi sobu, ali on ju nije pospremio“ je kontradiktorna. Kada bismo zamijenili glagol „natjerala“ sa „zamolila“, rečenica više ne bi bila kontradiktorna, ali samim time više ne bi sadržavala ni kauzativnu situaciju.

Ako su obje točke ispravne, možemo reći da se u rečenici radi o kauzativnoj situaciji, ali ne nužno da sadrži kauzativ kao gramatičko svojstvo. Ovo je jako bitno zato što se ovaj rad bavi prevođenjem kauzativa s japanskog na hrvatski jezik, koji kao što je rečeno prije ne sadrži kauzativ u morfološkom obliku. Nadalje, kasnije u ovome radu, bit će predstavljena i objašnjena razlika između morfološke i leksičke kauzativne rečenice unutar japanskog jezika. Iako je ideja takvih rečenica slična, prijevodi se mogu razlikovati.

Kada će biti govora o kauzativnim situacijama, rečenica će morati ispunjavati gore navedene uvjete.

Glagoli poput otkopati, zapaliti ili baciti smatraju se prijelaznim glagolima. Za razliku od neprijelaznih glagola, prijelazni glagoli imaju izravni objekt na kojeg prelazi radnja. Prijelazni glagoli i kauzativna situacija mogu se činiti sličnima, ali se ne mogu poistovjetiti. Na primjer, glagol udariti nije kauzativnog karaktera samostalno. Rečenica „Ivan je udario televizor“ nije kauzativna rečenica, zato što nemamo drugog događaja koji bi naznačio posljedicu koju je izazvao „počinitelj“ agent, to jest u ovom slučaju Ivan. Drugim riječima, zato što rečenica: „Ivan je udario televizor, ali televizoru se nije ništa dogodilo“ nije kontradiktorna, ni originalna rečenica ne sadrži kauzativnu situaciju. Međutim s nekim prijelaznim glagolima možemo opisati kauzativnu situaciju, kao što je to s glagolom pokvariti. „Ivan je pokvario televizor, ali televizoru se nije ništa dogodilo“ je kontradiktorna rečenica, što nam govori da rečenica: „Ivan je pokvario televizor“, sadrži kauzativnu situaciju. Iako nije eksplicitno izrečena prva situacija, svejedno se radi o kauzativnoj situaciji. Ne znamo je li Ivan prolio vodu po televizoru, bacio televizor ili ga pogodio loptom kako bi ga pokvario. Dovoljno je znati da je Ivan napravio nešto što je dovelo televizor u stanje kvara kako bi prepoznali kauzativnu situaciju.

3. Kauzativ(使役^{しえき})

3.1. Društvena pozadina kauzativa

U japanskom jeziku osim na lingvističkoj razini, kauzativ također djeluje na socijalnoj i psihološkoj sferi. Gledajući s kulturne razine, japanski kauzativ se koristi zbog kulturno-socijalne potrebe izražavanja da vršitelj ili subjekt jedne kauzativne radnje vrši odgovornu ulogu. Kao što je rečeno ranije, vršitelj radnje svjesno i namjerno djeluje na trpitelja radnje, a trpitelj vrši navedeni zadatak. Potreba za takvim aspektom jezika može biti zbog obiteljskih, pedagoških, poslovnih ili drugih razloga. Japanci u svojem kulturnom okruženju odaju veliku pozornost na društvene ljestvice te je logično da je došlo do

potrebe za iskazivanjem kauzativa gdje, ističemo uzročnika radnje umjesto vršitelja. Kauzativom možemo bolje istaknuti i naglasiti razliku između dva subjekta, drugim riječima kauzativ možemo koristiti kada želimo naglasiti hijerarhijski međuljudski odnos uzročnik-vršitelj. U primjeru stvarnog svijeta to bi bilo; učitelj-učenik, roditelj- dijete, poslodavac-zaposlenik. Kao što vidimo iz primjera, uzročnik radnje je većinom nadređeni, stariji ili iskusniji subjekt, ali u nekim situacijama ne mora nužno biti. (Glumac, 2015)

3.2. Kauzativ

Petra Jaklin (2020, pp. 84-85) u svojem radu o japanskom kauzativu opisuje kako, u svojem osnovnom značenju, kauzativ znači „netko je natjerao nekoga da napravi nešto“. U stvarnom razgovoru to bi bila rečenica: „Sestra me natjerala da prošećem psa“, ali rečenice poput „sestra me naljutila“ su također kauzativne, kao što smo spomenuli ranije. U širem smislu, kauzativ izražava utjecaj osobe ili pojave (uzročnika) na drugu osobu (trpitelja), taj utjecaj uzročnika mora rezultirati u promjeni kod trpitelja, bila ta promjena na fizičkoj ili emocionalnoj razini. Ako nije došlo do promjene kod trpitelja radnje, to jest, ako naredba ili zamolba uzročnika nije bila obavljena, onda rečenica nije kauzativna, isto tako stoji i za kauzativne rečenice koji se prevode kao dozvola, a ne prisila.

3.3. Valencija

Kao što je to definirala Divna Glumac (2015, p. 10); „Kauzativna konstrukcija se smatra gramatički produktivnim mehanizmom kojim se povećava valencija glagola za jedan.“ Za bolje shvaćanje kauzativa, pogodno je okrenuti se lingvističkom konceptu valencije u rečenici. Valencija neke rečenice je najjednostavnije rečeno, broj aktera i predmeta u danoj rečenici, primjerice rečenica: „Mama kuha ručak“, ima valenciju od dva s razlogom što se u rečenici javljaju, s obzirom na predikat, kuhanje, onaj koji kuha i ono što se kuha. Rečenica: „Ja stojim“ ima valenciju od samo jedan, jer se u njoj pojavljuje samo onaj koji stoji, odnosno u toj rečenici, ja. Kauzativ je glagolsko stanje u kojem se valencija rečenice

povećava za jedan što je u kontrastu s pasivom u kojemu se valencija smanjuje za jedan. Kao što se u matematici približava koncept četvrte dimenzije tako što se sagledava prijelaz iz druge dimenzije u treću, lakše je objasniti kauzativ time što sagledavamo pasiv kao operaciju koja umanjuje valenciju i kroz nju smatramo kauzativ kao suprotnu operaciju pasivu. Rečenica otprije: Mama kuha ručak, ima jednaku valenciju i na japanskom:

1a: ^{ひる} ^{はん} ^{つく} 昼ご飯が作られます。

Hirugohan ga tsukuraremasu.

Ručak je napravljen.

1b: ^{はは} ^{ひる} ^{はん} ^{つく} 母は昼ご飯を作ります。

Haha wa hirugohan wo tsukurimasu.

Mama kuha ručak.

1c: ^{はは} ^{わたし} ^{ひる} ^{はん} ^{つく} 母は私に昼ご飯を作らせます。

Haha wa watashi ni hirugohan wo tsukurasemasu.

Mama me natjerala da napravim ručak.

Vidljivo je sada povećanje valencije. Rečenica u aktivu 1b s valencijom od jedan, pri promjeni u kauzativnu rečenicu dobiva novog aktera i samim time joj raste valencija na dva. Upravo suprotno od situacije s primjenjivanjem funkcije pasiva, u kojem objekt, imenica označena česticom *wo*, postaje subjekt označen česticom *ga*, pri primjeni kauzativa subjekt rečenice u aktivu, označen česticom *ga*, postaje indirektan objekt označen česticom *ni* u kauzativnoj rečenici, dok novi akter, odnosno uzročnik, postaje novi subjekt rečenice u kauzativu i biva označen česticom *ga* (Shibatani, 2002). Taj odnos se može zornije prikazati sljedećom tablicom; svaki akter pomiče se udesno svakim dizanjem valencije:

Valencija	Glagolsko stanje	Subjekt	Neizravni objekt	Izravni objekt	Predikat
1	Pasiv	教会が			建たれた
2	Aktiv	土方が		教会を	建てた
3	Kauzativ	村長が	土方に	教会を	建たせた

3.4. Leksički kauzativ

Već spomenuti leksički kauzativi postoji i u hrvatskom jeziku. To su primjerice glagoli: „nahriniti, pokvariti, itd.“. Takvi leksički kauzativi dakako postoje i u japanskome jeziku: „*korosu, orosu*“. Shibatani (2002, p. 107) je definirao leksičke kauzative kao podskupina prijelaznih glagola, no nije svaki prijelazni glagol ujedno i leksički kauzativ. Jedan od uvjeta da glagol uopće može biti leksički kauzativ je da je očekivani objekt živo biće, ali postoji još kriterija. Naprimjer, rečenica: „Ja sam ubila Ivana“, koja na japanskom jeziku koristi glagol *korosu* (ubiti) i glasi: „*Watashi wa Ivan wo koroshita*“, razlikuje se od rečenice s prijelaznim glagolom *taberu* (jesti): „*watashi wa ringo o tabeta*“, ne samo zato što je objekt rečenice s *taberu* neživ, već i zbog svojstva glagola *korosu*, odnosno činjenice da ima neprijelaznog parnjaka *shinu*, dok *taberu* svojeg parnjaka nema. Ubiti nekoga se zapravo značenjski preklapa s konceptom činjenja nečega da netko umre. Tako da se morfološki kauzativ od *shinu* – *shinaseru*, značenjski preklapa s aktivom njegovog prijelaznog para: *korosu*, iako naravno postoji nijansa razlike u prijevodu. Vidimo da za *taberu* ne postoji takav neprijelazni parnjak pa bi se moglo reći da *taberu* odgovara morfološkom kauzativu svojeg parnjaka i samim time nije leksički kauzativ. Drugim riječima, *korosu* je leksički kauzativ zato što se značenjski preklapa s morfološkim kauzativom tvorenim od njegovog neprijelaznog parnjaka.

3.5. Morfološki kauzativ

Japanski jezik se od hrvatskog jezika razlikuje po tome što ima jedan poseban način da izrazi kauzativ, radi se o morfološkom kauzativu.

Morfološki kauzativ znači da predikat rečenice prolazi kroz određenu derivaciju kako bi se mogla izraziti kauzativnost. U slučaju japanskog jezika, lako možemo razlikovati morfološki kauzativ od leksičkog s razlogom što glagoli u morfološkom kauzativu imaju jasan afiks: -(s)ase (Jaklin, 2020, p. 84). Naprimjer, prijelazni glagol, *nomu* „piti“ i morfološki kauzativ *nomaseru* „prouzrokovati nekoga da pije“ se jasno razlikuju. Morfološki kauzativ ili afiksalni kauzativ gradi se dakle dodavanjem pomoćnog glagola -saseru na *nai*-korijen glagola (Glumac, 2015). Kada bi se pitali koja je značenjska razlika između morfološkog i leksičkog kauzativa, kada se naizgled u nekim slučajevima preklapaju u smislu da opisuju kauzativnu situaciju istog koncepta, Shimada Misaki (1990) pojašnjava u svojem radu kako je jedan od bitnih čimbenika koji razlikuju morfološki i leksički kauzativ jasnoća odnosno jednoznačnost izraz, što je najbolje objasniti njegovim primjerima:

2a: たなか やまだ きゅう と田中は山田を急に止ませた。

Tanaka wa Yamada o kyuu ni tomaraseta.

Tanaka je natjerao Yamadu da naglo stane.

(ili) Tanaka je iznenada natjerao Yamadu da stane.

2b: たなか やまだ きゅう と田中は山田を急に止めた。

Tana wa Yamada o kyuu ni tometa.

Tanaka je iznenada zaustavio Yamadu.

Vidimo kako u rečenici 2a u kojoj je korišten morfološki kauzativ, prilog „*kyuu ni*“ potencijalno može modificirati dva različita glagola, odnosno ne znamo je li Tanaka naglo natjerao Yamadu ili je Yamada natjeran da naglo stane. Takvih problema nemamo s leksičkim kauzativom zbog toga što je samo jedan glagol u rečenici te je jednoznačno u rečenici 2b, da je Tanaka odjednom natjerao Yamadu da stane. (Misaki, 1990)

S druge strane, osim nejasnoće kod priloga u rečenicama s morfološkim kauzativom dolazi do još jedne manifestacije nejednoznačnosti u značenjskom smislu. Morfološki kauzativ može izraziti ne samo uzrok u smislu da je netko natjerao nekoga da napravi nešto već u japanskom jeziku može imati značenje dopuštanja. (Glumac, 2015)

3a: ^{やまだ}山田 ^とを止まらせた。

Yamada o tomaraseta.

Natjerala sam Yamadu da se zaustavi.

Dozvolila sam Yamadi da se zaustavi.

3b: ^{やまだ}山田 ^とを止めた。

Yamada wo tometa.

Zaustavila sam Yamadu.

U rečenici 3a, može lako doći do nejasnoće zato što rečenicu možemo prevesti na dva načina. Prvi način: (Ja) sam natjerala Yamadu da se zaustavi iako to samovoljno nije htio te na drugi način: (Ja) sam dala Yamadi dozvolu da učini nekakvu akciju i on je to originalno htio. Dok u drugoj rečenici 2a, imamo jasan prijevod, bez dvosmislenosti: ja sam zaustavila Yamadu.

Postoji gramatika koja sa svojom strukturom dozvoljava samo jedno značenje, čak i kad je riječ o morfološkom (sase) kauzativu. Ako dodamo „-te ageru“ kao nastavak glagolu, rečenica odmah postaje jasna; -te ageru je gramatika koja se koristi kada činimo uslugu nekome, zbog toga u kombinaciji s kauzativom moguće je samo jedno značenje, dozvola. (Glumac, 2015) Detaljnije o kauzativu dozvole bit će kasnije.

4a: タロウを止とまらせてあげた。

Taro wo tomarasete ageta.

Dozvolila sam Tarou da se zaustavi.

U slučaju da nemamo tako jasne indikatore, može doći do problema u prevođenju. Bez konteksta ne možemo znati kako najpreciznije prevesti neke rečenice, recimo da iz prijašnje rečenice znamo da je Taro na nastavi i radio je nered, bilo bi moguće zaključiti da se ne radi o dopuštanju, već o prisili. Više o razlici između dopuštenja i prisile ću elaborirati kasnije u radu.

3.6. Analitički kauzativ

Razlika između neposrednog kauzativa (analitički) i posrednog kauzativa (morfološki ili leksički) je teška za utvrditi zato što varira od jezika do jezika. Međutim, često stoji pravilo da se morfološki i leksički kauzativ smatra više direktnijim od analitičkog kauzativa (Bučar, 2015). U nekim izvorima na engleskom jeziku, analitički kauzativ se također može nazivati „*periphrastic causative*“. Analitički kauzativ u svojoj konstrukciji tipično koristi dva glagola, od kojih jedan predstavlja ideju prisile ili dozvole, dok drugi opisuje na što je netko bio prisiljen, odnosno što je bilo dozvoljeno. U hrvatskom jeziku možemo tvoriti analitički kauzativ glagolima poput: natjerati, narediti, dozvoliti, uzrokovati i slično, dok bi u japanskom jeziku to mogli riječima i konstrukcijama poput: -te ageru (napraviti uslugu

nekome), - *te morau* (Osoba A napravi nešto za osobu B), i *shiiru* (prisiliti) (Fuji, 2007).
To možemo vidjeti iz primjera:

5a: 冷蔵庫の電気修理をしてもらう。
れいぞうこ でんきしゅうり

Reizouko no denkishuuri wo shite morau.

Dat ću da mi se popravi frižider

U hrvatskom jeziku analitički kauzativ u glavnoj rečenici sadrži glagol koji predstavlja ideju kauzativa, a u pomoćnoj rečenici drugi glagol i izgleda ovako:

5b: Naredio sam Jakovu da opere brod.

S obzirom da hrvatski jezik ne sadrži morfološki kauzativ, kod prevođenja s japanskog na hrvatski jezik, često se moramo osloniti na analitičke kauzative. (Jaklin, 2020)

3.7. Kauzativna situacija sa živim i neživim objektom.

Ova tema neće biti detaljno obrađena u ovom radu, iako je vezana uz temu kauzativa. Kao što je rečeno prije, postoji više karakteristika kauzativa. Kauzativ se ne koristi isključivo za izražavanje utjecaja ljudi na druge ljude, već i neživih predmeta i pojava. Bitno je naglasiti da takve pojave i predmeti ne posjeduju volju, pa se u prijevodu često ne koriste kauzativni prijevodi koji rabe riječi: „prisiliti“ i „dozvoliti“. Divna Glumac (2015) tvrdi da u rečenicama gdje je subjekt nešto neživo, predikat ne iskazuje događaj već stanje. Takve rečenice mogu se koristiti za izražavanje ideje da se i neživi predmeti mogu „natjerati“ na neku radnju, na primjer:

6a: この踊りを踊ったら、雨を降らせる。
おど おど あめ ふ (<https://jisho.org/>)

Kono odori wo odottara, ame wo furaseru.

Ako otplešemo ovaj ples, možemo (prisiliti) izazvati kišu da padne.

6b: 太郎さんが野菜を腐らせた。 (<https://jisho.org/>)

Tarou san ga yasai wo kusaraseta.

Taro je pustio (dozvolio) povrću da strune.

4. Prevođenje kauzativa

U prethodnim poglavljima objašnjene su neke od vrsta i struktura kauzativnih rečenica u japanskom jeziku. Iako smo se i prije sreli s problematikom nejasnoće koji je intrinzičan japanskom kauzativu, u ovom poglavlju bit će detaljnije objašnjena problematika prevođenja japanskih kauzativnih rečenica na hrvatski jezik. Analizom ćemo uvidjeti koji su hrvatski ekvivalenti za japanske kauzativne rečenice.

Kao što je rečeno prije, prevođenje japanskog kauzativa na hrvatski jezik može uveliko varirati, ovisno o većem broju čimbenika o kojima će se diskutirati i analizirati u ovom poglavlju. Važno je uzeti u obzir da prijevodi mogu varirati. Izvori za načine prevođenja kauzativa su preuzeti iz jezika koji nisu hrvatski, ali su zato njemu blisko srodni.

4.1. Konjugacija kauzativa

Kao što je rečeno prije, morfološki kauzativ (-sase) se dodaje kao sufiks glagolskom *nai* korijenu u rečenici. U japanskom jeziku glagole razvrstavamo na tri skupine. U ovom odlomku ćemo proučiti kako se konjugiraju glagoli svih tri skupina uz morfološki kauzativni nastavak saseru.

Primjer I. skupine ^{いだん}五段(GODAN):

Glagoli koji pripadaju ovoj skupini mogu se prepoznati po svojem završnom znaku hiragane koji spada pod stupac *U* u tablici hiragane. To su glagoli poput: 読む(čitati), 書く(pisati), 聞く(slušati/pitati) i mnogi drugi. Kad se glagoli prve skupine konjugiraju, glas /u/ će se prebaciti u drugi samoglasnik, mijenjajući zajedno s tim i simbol hiragane. Po svojem japanskom nazivu, glagoli su nazvani „godan“ zbog činjenice da se zadnji samoglasnik mijenja u jedan od pet samoglasnika. Ispod slijedi primjer konjugacije glagola prve skupine, 行く (ići) uz sufixni nastavak japanskog kauzativa:

7a: ^{はは}母は ^{わたし}私を ^{みせ}店へ ^い行かせます。

Haha wa watashi wo mise e ikasemasu.

Majka me poslala/ natjerala da odem u dućan.

行く + させる = 行かせる

Primjer II. skupine ^{いちだんどうし}一段動詞(ICHIDAN):

Druga skupina glagola, poznata kao *RU* (る) glagoli zbog svojeg nastavka u hiragani. To su glagoli: 見る(gledati), 食べる(jesti), 起きる(probuditi se) i ostali. Bitno je naglasiti da postoje glagoli koji izgledaju kao glagoli druge skupine, ali zapravo pripadaju prvoj, to su glagoli poput 分かる - わかります. Konjugiranje glagola ove skupine je najjednostavnije,

slog *RU* (る) se zamjenjuje s novim nastavkom glagola, u slučaju kauzativa, to je sufiks (s)aseru, kao što je vidljivo u primjeru:

7b: 父は私をゴミを捨てさせる。
ちち わたし ごみ す

Chichi wa watashi wo gomi wo sutesaseru.

Otac me je natjerao da bacim smeće.

捨てる+させる=捨てる。
す す

Primjer III. skupine へんかくどうし
変格動詞

Treća skupina je još poznata kao nepravilna skupina. Sadrži samo dva glagola koji imaju jedinstveni način konjugiranja, ti glagoli su: suru (učiniti) i kuru (doći).

7c: お婆ちゃんはお孫さんに新聞を持って来させました。 (<https://jisho.org/>)
ばあ まご しんぶん も こ

Obaa chan wa omago san ni shinbun wo mottekosasemashita.

Baka je poslala svog unuka da joj donese novine.

くる+させる=来させる (*kosaseru*)
こ

Kada načinimo od običnog glagola kauzativni glagol, onda se na taj glagol dodaje (s)aseru, ovisno o tome iz koje je skupine. Nakon toga taj se glagol ponaša kao glagol druge skupine, zbog svog novog nastavka „ru“ u saseru. Sva naknadna modifikacija kauzativnog glagola prati pravila druge skupine.

4.2 Neprijelazni glagoli

Neprijelazni glagoli nemaju objekt, stoga za razliku od rečenica s prijelaznim glagolima, nema potrebe za česticom *wo* u jednostavnim neproširenim rečenicama kojima je predikat neprijelazni glagol u aktivu. Međutim, kada se neprijelazni glagol koristi u sklopu kauzativne rečenice, u smislu da se pretvara u glagol u kauzativu, može se osoba (trpitelj) koji obavlja radnju smatrati objektom rečenice. Stoga će vršitelj takve radnje biti označen česticom *ni* ili česticom *wo*. Ovisno o tome radi li se o prisili ili o dozvoli, biramo drugu česticu. Trpitelj u takvoj rečenici koji je dobio dozvolu, označen je česticom *ni*, dok je trpitelj koji je natjeran, označen česticom *wo*.

Vršitelj radnje *wa/ga* Trpitelj *ni/wo* neprijelazni glagol + *saseru*

8a: 教授^{きょうじゆ}は生徒^{せいと}を[／]に^た立たせます。

Kyoujuu wa seito wo/ni tatasemasu.

Učitelj je natjerao učenike da se ustanu.

Pomoćni glagol *seru* se koristi kod japanskih glagola iz prve skupine, to jest *-u* skupine. U kauzativnom obliku često se koriste neprijelazni glagoli kao što su *tatsu*(stati), *kaeru* (vratiti se), *neru* (spavati) i ostali. U kauzativnoj rečenici s neprijelaznim glagolom trpitelj radnje je označen česticom *wo* zato što se izjednačava s „objektom“ (Glumac, 2015)

4.3. Prijelazni glagoli

Prijelazni glagoli imaju objekt, ali kada koristimo prijelazne glagole u kauzativnoj rečenici, onda se stvara dodatni objekt, osoba i predmet na kojem se vrši radnja. Kao što je spomenuto ranije, u japanskom jeziku objekt se označava česticom *wo*, međutim po pravilima japanske rečenice, čestica *wo* se ne smije pojaviti više od jedanput u jednoj rečeničnoj cjelini (Oka, 2009). Stoga umjesto nje, trpitelja radnje (koji uzme ulogu indirektnog objekta) označavamo česticom *ni*, a pravi, to jest direktni objekt, česticom *wo*. Formula i primjer kauzativne rečenice glasi:

Vršitelj radnje **ga/wa** + trpitelj radnje **ni** + originalni objekt **wo** + prijelazni glagol + **saseru**

9a: ^は母は、^{がっこう}学校の前、^{まえ}子供に^{あさ}朝^{はん}ご飯^たを食べさせる。

(<http://www.japaned.com/Files/Permissive%20notes.pdf>)

Majka je natjerala dijete da pojede doručak prije škole.

Kauzativni oblik glagola ima povećanu valenciju za jedan u odnosu na originalni oblik glagola. Ako je glagol nastao iz neprijelaznog glagola, onda postaje prijelazan i valencija se diže za jedan.

4.4. Kauzativ i čestice

Može se smatrati da neke čestice u japanskom jeziku imaju sličnu ulogu kao padeži u hrvatskom jeziku. Međutim, kad pričamo o kauzativnoj rečenici, raspored čestica i njihovih

uloga se mijenja ovisno o tome je li kauzativna rečenica nastala od prijelaznog ili neprijelaznog glagola. Kao što je rečeno prije, u kauzativnoj rečenici ulogu subjekta zauzima uzročnik, a njega, neovisno o tome je li glagol prijelazan ili neprijelazan, označavamo česticom *ga* ili *wa*.

U kauzativnoj rečenici, osim uzročnika radnje, postoji i vršitelj koji realizira radnju. Vršitelj radnje se označava česticom *wo* ili *ni*, a izbor čestice prvenstveno ovisi o tome je li glagol u aktivu prijelazan ili neprijelazan. U slučaju neprijelaznog glagola, kao što je prije već rečeno, subjekt aktivne rečenice postaje objekt kauzativne rečenice i time biva označen česticom *wo*. U suprotnom slučaju, u kojem je glagol u aktivu prijelazan, već postoji argument koji u rečenici koristi česticu *wo*, odnosno objekt prijelaznog glagola. Kako ne bi se mogli precizno izraziti, vršitelj radnje u kauzativnoj rečenici s prijelaznim glagolom poprima česticu *ni* kako bi se razlikovao od izravnog objekta glagola. Jednostavno je ilustrirati potencijalne problem s nejasnoćom u slučaju da se i jedan i drugi argument označava česticom *wo*:

10a: イヴァンはマルコをルカを殺させました。

Ivan ga Marko wo Luka wo korosasemashita.

10a: イヴァンがマルコにルカを殺させました。

Ivan ga Marko ni Luka wokorosasemashita.

Kao što vidimo u primjeru, prva rečenica je gramatički netočna i nejasna, jer ne znamo je li Luka bio natjeran ubiti Marka ili je Marko bio natjeran ubiti Luku. Kao što je rečeno prije, u japanskom jeziku nije dozvoljeno koristi česticu *wo* dva puta (Oka, 2009). Ispravna je druga rečenica u kojoj je jasno vidljivo da je vršitelj ubijanja Marko označen česticom *ni*, meta Luka koji je označen česticom *wo*. Kao objekt rečenice Luka *wo korosu* – ubiti Luku.

Shibatani (1973) tvrdi da postoji još jedna razlika između čestica *ni* i *wo*. Kratko rečeno, čestica *ni* se koristi kod izražavanja dozvole, a čestica *wo* kod izražavanja prisile. Međutim, bitno je napomenuti da se razlika između *wo* i *ni* u udžbenicima japanskog

jezika za nižu i srednju razinu uopće ne diskutiraju, stoga je ovaj paragraf načinjen u svrhu informiranja o potencijalnim razlikama u korištenju gramatike, iz perspektive prevođenja, nema nikakvih promjena.

5. Razlike u prijevodu kauzativne prisile i dozvole

5.1. Kauzativ prisile

Rečenice u kojima želimo iskazati kauzativ prisile moraju se referirati na socijalne situacije gdje je odnos trpitelja i vršitelja različit. U svojoj srži, kauzativ prisile nam govori da vršitelj radnje nameće radnju na trpitelja, a podrazumijeva se da trpitelju te radnje nije drago što je prisiljen (Glumac, 2015). U prijevodu ovakvih rečenica nije nužno specificirati direktno da trpitelju nije drago, ali iz prevoditeljske perspektive bitno je uzeti to u obzir. Također je bitno naglasiti da unutar razumijevanja kauzativa prisile, moguće je da vršitelj te prisile nije svjestan ili nema namjeru siliti trpitelja, ali iz nekog razloga je to učinio. Zajedničko svojstvo oba slučaja je to da će trpitelj biti prisiljen učiniti nešto, izvan svoje volje.

11a: ははおや むすこ いっしょうけんめいべんきょう 母親は息子に一生懸命勉強させた。 (<https://jisho.org/>)

Hahaoya wa musuko ni isshoukenmei benyou saseta.

Majka je natjerala sina da uči punom parom.

11b: かれ どうい ふかのう 彼を同意させるのは不可能。

Kare wo doi saseru no wa fukanou.

Nemoguće je prisiliti ga da se slaže s tobom. (<https://jisho.org/>)

Kao što je rečeno prije, u jednostavnim rečeničnim strukturama, čestica *ni* se koristi kada se iskazuje kauzativno dopuštenje, a čestica *wo* kod kauzativne prisile. To možemo vidjeti u primjeru 11b.

11c: 課長は私に無理に酒を飲ませた。
かちょう わたし むり さけ の

Kachou wa watashi ni muri ni sake wo nomaseta.

Šef me natjerao da pijem alkohol.

Kad definiramo, prevodimo kauzativ s japanskog na hrvatskom, prilozi poput *iyagaru* (ne biti po volji) i *murini* (natjerati) su jasni indikatori da se radi o kauzativnoj prisili. To možemo vidjeti i u primjeru 11c.

U prevođenju, sve tri rečenice smo morali prevesti koristeći konstrukciju analitičkog kauzativa; u hrvatskom jeziku to su glagoli narediti, natjerati ili prisiliti.

5.2. Kauzativ dozvole ili dopuštanja

Kao što je Divna Glumac (2015) objasnila u svojem radu; „U rečenicama kauzativa dozvole kauzirani je inicijator, onaj koji moli ili traži da se izvrši radnja. Kauzator (vršitelj) je u poziciji da izda dozvolu time što predstavlja neku vrstu autoriteta nad kauziranim (trpiteljem) ili je onaj koji ima pravo da donese konačnu odluku o tome hoće li se radnja izvršiti.“

Postoji nekoliko načina na koji možemo uvidjeti radi li se zaista o dopuštanju, a ne o prisili s obzirom da s morfološke strane izgledaju slično. Jedan od načina je prisustvo priloga kao što su 自由に (slobodno) i 好きなだけ (do mile volje), koji ukazuju da se radnja izvršava po volji vršitelja. Dodavanjem ovakvih pomoćnih riječi, eliminiramo priliku za

nastajanje nedoumice. Uz priloge (Yamasaki, 2014) rečenice koje sadržavaju molbu, -てください ili ponizni oblik: -てください, ukazuju da vršitelj traži dopuštenje te da se radi o iskazivanju dozvole kauzativom i u slučaju neprijelaznih glagola u aktivu, umjesto da se vršitelj označava česticom *wo*, vršitelj koji dobiva dozvolu je označen česticom *ni*. Kao što je to prikazano u primjerima:

12a: Suki ni: ^{こんばん} 今晚、^{みな} 皆さんに^{さけ} 酒を^す 好きにだけ^の 飲ませましょうか

Konban, minna san ni sake wo sukinadake nomasemashou ka?

Hoćemo večeras dati (dozvoliti) svima da piju alkohol do mile volje?

12b: -Te kudasai: ^し このシャワー^わ を^{つか} 使わせてください。

Kono shawa wo tsukawasete kudasai.

Molim Vas dozvolite mi da se poslužim Vašim tušem.

12c: Ni + neprijelazni: ^{せんせい} 先生は^{がくせい} 学生たちに^す 好きな^{ところ} 所へ^い 行かせました。

Sensei wa gakusei tachi ni suki na tokoro e ikasemashita.

Profesor je dozvolio učenicima da idu kamo god im se sviđa.

(<http://www.japaned.com/Files/Permissive%20notes.pdf>)

U rečenici 12a, vidimo prilog: „^す 好きにだけ^の 飲ませましょう“, što znači piti do mile volje. To jest, ovdje nema dvojbe radi li se o dozvoli ili prisili. U slučaju gdje nismo imali prilog „^す 好きにだけ“, najvjerojatnije bi mogli po logici zaključiti da se ne radi o prisili ili o pitanju za dozvolu ispijanja alkohola.

U rečenici 12b, također nema dvojbe u prijevodu: ako nekoga molimo za nešto, onda je u pitanju traženje dopuštenja. Primjer ostalih japanskih glagola koje možemo koristiti kada želimo tražiti dozvolu su: やる- あげる, くれる- くださる, もらう- いただく. Svaki od glagola za “davanje” ima svoj ponizni, „pristojniji“ oblik. U pravilu, koristimo ponizne glagole kada se obraćamo nadležnoj osobi (Yamasaki, 2014). Međutim, teško je smisliti puno situacija gdje bi govornik tražio dopuštenje za nešto, a pritom ne bio ponizan. Drugim riječima, ako naprimjer tražimo dopuštenje za koristiti nešto sestri, onda ćemo reći: X を^{つか}使ってもいいの, prije nego (razgovorni glagol davanja) + *sasete* + *kudasai*.

Nadalje, u rečenici 12c, jasno je da se radi o dozvoli zato što postoji čestica *ni* u kauzativu koja definira trpitelja u slučaju neprijelaznih glagola te označava dozvolu, a ne prisilu. Naravno, treba biti oprezan pri korištenju zadnjeg pravila, jer prijelazni glagoli uz vršitelja imaju česticu *ni* neovisno o tome, radilo se o dozvoli ili prisili.

Kao što vidimo u sva tri primjera, gramatičke forme i obrasci korišteni pri izražavanju dozvoljavanja i omogućavanja uglavnom se ne razlikuju, ali se zato u hrvatskom jeziku gramatički obrazac: "dati (se) + infinitiv" može koristiti kako bi se bolje istaknula jezična nijansa omogućavanja naspram dozvole kada su i vršitelj i trpitelj živa bića. Premda je nije uvijek moguće razaznati, razlika između dozvoljavanja i omogućavanja jasnija je od razlike između prisiljavanja i manipulacije, a razlog tome je što su u rečenicama koje su klasificirane kao rečenice koje izražavaju dozvolu mogu koristiti jasniji izrazi (dati (se) + infinitiv) za dozvoljavanje nego što je to moguće pri izražavanju prisile i manipulacije (natjerati, prisiliti,) u rečenicama prisile. (Jaklin, 2020)

Nadalje, u hrvatskom jeziku rečenice s kauzativnom dozvolom možemo prevesti „dozvoliti/ dopustiti + da (glagol), međutim, ne postoji jezični obrazac koji bi u svim slučajevima mogao biti korišten pri prevođenju morfološkog kauzativa na slavenske jezike. Ipak, klasificiramo li značenjski interpretacije rečenicama u kojima se koristi morfološki kauzativ, moguće je lakše utvrditi kojim jezičnim obrascem bi se morfološki kauzativ trebao prevesti. (Jaklin, 2020, pp86-87)

5.3. Kauzativ koji izražava emocije

Kauzativna rečenica ne djeluje samo na jezičnoj i društvenoj razini, već i emocionalnoj. S njom možemo naglasiti čulne doživljaje. Unatoč činjenici da je u dosadašnjim gramatikama uzročnik imao viši socijalni status ili je bio stariji od trpitelja, ako koristimo kauzativ u kontekstu gdje izražavamo emocije koje smo izazivali kod nekoga, onda vršitelj može i ne mora biti nadležan ni stariji, što je logično jer bilo tko može izazvati emocije. U ovom slučaju, subjekt radnje nekim činom izaziva osjećaje trpitelju radnje. Trpitelj radnje je označen česticom *wo*, a njegova reakcija ili osjećaji iskazani su neprijelaznim glagolom, kao što to možemo vidjeti u primjeru (Yamasaki, 2014):

13a: ^{わたし}私 ^{おお}は ^{こえ}大きい ^{うた}声 ^{ねえ}で歌って、^{お姉さん}お姉さんを ^{びっくり}ビックリさせました。 (<https://jisho.org/>)

Watashi wa ooki koe de utatte, onee san wo bikkuri sasemashita.

Ja sam glasno zapjevala i iznenadila (stariju) sestru.

6. Zaključak

Postoji mnogo vrsta manifestacija kauzativa u japanskom jeziku, odnosno analitički kauzativ, morfološki kauzativ, leksički kauzativ i kauzativna situacija. Svaki od njih ima svoju težinu i sitne nijanse pri prevođenjima i interpretaciji. Za razliku od japanskog jezika, hrvatski jezik, ispada što se kategorija tiče, vrlo ograničen u izražavanju kauzativa, u smislu da nedostaje morfološki kauzativ koji je korišten oblik kauzativa u japanskom jeziku. Ipak, najvažnije je razumjeti koncept kauzativa, ono što kauzativ predstavlja, jer je tako moguće pri prijevodima i interpretaciji promijeniti kategoriju kojom je kauzativ izražen, primjerice, morfološki kauzativ je moguće pretvoriti u analitički, ili obrnuto te prevoditi japanske rečenice koje sadrže morfološki kauzativ na hrvatski. Neovisno o tome što takav prijevod nije „savršen“, značenje i ideja koja je izražena jednim gramatičkim obrascem sačuvana je donekle u prihvatljivom zamjenskom gramatičkom konstrukcijom. Nadalje, uzete su u obzir različite kategorije kauzativa u smislu radi li se o dozvoli ili o prisili te kako prepoznati o kojoj vrsti kauzativa se radi. Morfološki kauzativ dakako zahtijeva i promjenu oblika glagola, a način na koji se glagol mijenja je taj da se na -nai korijen glagola dodaje nastavak *-aseru*. Takvo mijenjanje glagola vodi k promjeni valencije u rečenici: valencija je povećana za jedan te se mijenja služba riječi u rečenici, subjekt postaje indirektni ili direktni objekt, dok se dodaje novi akter, vršitelj koji postaje novi subjekt rečenice. Ovisno o tome radi li se o prijelaznom glagolu ili neprijelaznom, subjekt rečenice u aktivu postaje indirektni objekt u slučaju prijelaznog glagola kada se glagol promijeni u svoj oblik morfološkog kauzativa, dok se u slučaju promjene neprijelaznog glagola u njegov oblik morfološkog kauzativa razlikuju dvije situacije. Ovisno o tome radi li se o dozvoli ili o prisili. U slučaju dozvole, subjekt rečenice u aktivu postaje indirektni objekt dok u slučaju prisile on postaje direktan oblik označen česticom

wo. Dakako, postoje i razni drugi indikatori koji ukazuju na to radi li se dozvoli ili o prisili, a neki od njih su priložne oznake i kontekst. Zaključno, kauzativ je vrlo zanimljiv, ali i kompleksan fenomen koji poprima razne oblike i funkcije te postoje slučajevi u kojima ga je komplicirano prevesti. Ovaj rad služi shvaćanju kauzativne situacije i svega što kauzativnu situaciju može izraziti.

Ako budem imala priliku, voljela bih u budućnosti dublje razraditi i baviti se ovom temom.

7. Literatura:

Beermann, Rafael E. (2006). Introduction to the Japanese Writing System, Gerhard-Mercator-Universität, Duisburg.

Bučar, Chikako. (2015). Causative constructions in Japanese and Slovene. *Linguistica*. 10.4312/linguistica.46.1.191-202.

Fuji, C. (2007). Two Types of Causatives in Japanese and Japanese Sign Language: A Study In Syntax And Acquisition. *Nanzan Linguistics: Special Issue 1, Vol. 1*.

Fukada, Atsushi. (2010). The Japanese Causative Controversy: A Pragmatic Perspective. *Japanese Language and Literature*.

Glumac, D. (2015). Kauzativ i glagolski rod u japanskom jeziku u poređenju sa srpskim. Doctoral thesis, Faculty of Philology, Belgrade

Hasegawa, Yoko. (2011). *The Routledge Course in Japanese Translation*. Abingdon, Routledge.

Jaklin, Petra. (2020). The Many Meanings of the Japanese Causative. *Acta Linguistica Asiatica*, 10(2), 83-103.

Kadarisman, A.E. (2009). The “Language is a Mirror” Metaphor and its Implications on Foreign Language Teaching.

Kajoko Jamasaki (2014). Gramatika savremenog japanskog jezika I i II, 1. izdanje, Kolor pres, Lapovo

Matsumoto, Yo. (2007). A Reexamination of the Cross-linguistic Parameterization of Causative Predicates: Japanese perspectives.

Oka, Mayumi. (2009). Tobira gateway to advanced Japanese learning through content and multimedia, Tokyo, Kurosio

Payne, T. (1997). Describing Morphosyntax: A Guide for Field Linguists. Cambridge: Cambridge University Press.

Shibatani, Masayoshi. (2002). Introduction. Some basic issues in the grammar of causation. *The Grammar of Causation and Interpersonal Manipulation*.

Shibatani, Masayoshi. (1973). Semantics of Japanese Causativization *Foundations of Language* Vol. 9, No. 3 (Jan., 1973), pp. 327-373 (47 pages)

Shibatani, M., & Kageyama, T. (2017). Introduction to the Handbooks of Japanese Language and Linguistics. In Handbook of Japanese Syntax. Berlin, Boston: De Gruyter Mouton.

Shimada, Misaki. (1990). On Japanese Causative: Review of Shibatani's Notion of Causative. Kansas Working Papers in Linguistics. 15. 10.17161/KWPL.1808.433.

Virovec, Sanja. (2019). Usporedba faktitiva-kauzativa u turskome i hrvatskome, diplomski rad, Filozofski fakultet, Zagreb.

Wierzbicka, Anna. 1992. Semantics, Culture, and Cognition: Universal Human Concepts in Culture-Specific Configurations. New York: Oxford University Press

Yamasaki-Vukelić, Hiroshi. (2006). Japansko-hrvatski, hrvatsko-japanski rječnik, Zagreb, Naklada Nediljko Dominović

8. Sažetak

Morfološki kauzativ koji se pojavljuje u japanskom jeziku se lako prepoznaje zbog svojeg (s)aseru afiksa. U hrvatskom jeziku ne postoji slična gramatička pojava koja istovremeno može biti dvosmisljena po svojem značenju kao što je to dozvola i prisila. Cilj ovog rada je razumjeti prirodu i značenje kauzativne rečenice, ali također istražiti metode prijevoda koje većinski ovise o kontekstu. Unutar ovog rada, primjeri se sastoje od jedne rečenice, tako da dubljeg konteksta nema. Međutim, hrvatski prijevodi japanskih primjera su namijenjeni isključivo kao smjernice za interpretiranje japanskog kauzativa, a ne ispravne tehnike prevođenja. Nadalje, struktura japanskih kauzativnih rečenica je detaljno analizirana i predstavljena s ciljem bolje raspoznanje između kauzativne prisile i dozvole.

Ključne riječi: kauzativ, valencija, prevođenje, japanski jezik, hrvatski jezik.

Summary

The morphological causative that appears in Japanese is easily recognized by its (s)aseru inflection. On the other hand, the Croatian language does not exhibit such a morphological structure which has an ambiguous meaning of either permission or coercion. The aim of this paper is to further understand the structure of Japanese causative sentences and their meaning, but also to investigate the meaning of the Japanese causative sentences which are mostly depended on the context. While all of the example sentences are singular, the translations in this paper are presented as an

example of potential ways to interpret causative sentences rather than guiding to appropriate translation techniques. Furthermore, the structure of the causative sentences are thoroughly analyzed and represented with the purpose of creating more clarity between permission and coercion.

Key words: causative, valency, translation, Japanese language, Croatian language.